

הנסיגה האמריקאית ומיזם 'חגורה אחת' דרך אחת': חששות מצד הסינים ואתגרים באפגניסטן

וואנג ג'ין

מאז הכרזתו של הנשיא אובמה ב־2011 על התוכנית להסגת הכוחות האמריקאיים מאפגניסטן, מקדישה סין תשומת לב רבה יותר למדינה זו. השקעות סיניות והעמקת הקשרים הכלכליים במסגרת מיזם 'חגורה אחת דרך אחת' הגבירו את החששות של בייג'ין בנוגע לאינטרסים הכלכליים שלה באפגניסטן. בנוסף, עקב החשש מאיומי טרור הולכים ומחמירים, בייחוד מצד המיעוט המוסלמי־אויגורי במחוז שינג'יאנג, דואגת סין ליציבות הפוליטית של משטר הטאליבאן באפגניסטן. סין מאמינה בצורך לשמור על היציבות באפגניסטן, כדי להבטיח את האינטרסים שלה ולמנוע את התפשטות הטרור. היא מעניקה סיוע בפועל ומשתמשת בערוצים בינלאומיים ורב־לאומיים תוך הקפדה על מילוי תפקיד מועיל אך לא מוביל באפגניסטן, ונמנעת משליחת כוחות צבאיים למדינה. יחד עם זאת, אפגניסטן עודנה מציבה לסין אתגר כפול, בעיקר בשל מדיניות איה ההתערבות של סין: מבחינה כלכלית, לפרויקטים הסיניים באפגניסטן חסרה הגנה ביטחונית, ומבחינה מדינית, ההשקעה המוגבלת של סין והתמיכה שהיא מעניקה בפרופיל נמוך מסבכים עוד יותר את קשייה להשיג פריצת דרך בתהליך השלום באפגניסטן. סין אינה צפויה להציע ערבויות ביטחוניות משמעותיות כלשהן לאפגניסטן בעתיד, אולם יש סיכוי שתבקש להגביר את המעורבות הכלכלית והדיפלומטית שלה.

מילות מפתח: סין, אפגניסטן, שינג'יאנג, חגורה אחת דרך אחת, אויגורים

וואנג ג'ין הוא תלמיד לתואר שלישי במחלקה למדע המדינה, המגמה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת חיפה.

לאחר שכוחות בינלאומיים בהובלת ארצות הברית מוטטו את ממשלת הטאליבאן באפגניסטן ב־2001, ראתה סין באפגניסטן בסיס צבאי אמריקאי שעלול לאיים על מערב־סין. אולם כאשר ארצות הברית הכריזה על נסיגה הדרגתית של כוחות הצבא שלה מאפגניסטן ב־2011, השתנו איומי הביטחון המרכזיים בתפיסתה של סין, מאיומים צבאיים קונוונציונליים מצד ארצות הברית לאיומים לא קונוונציונליים, דוגמת קיצוניות אסלאמית וגלישה לעבר חוסר יציבות. במקביל, בעקבות העדיפות שנתן נשיא סין שי ג'ינפינג למיזם 'חגורה אחת דרך אחת', החלה סין להגדיל את השקעותיה הכלכליות באפגניסטן. החשש הסיני בנוגע להשלכות הביטחוניות הנובעות מנוכחותה הכלכלית באפגניסטן מביא אותה להשקיע מאמצים פעילים בסיוע לגבש הסדר פוליטי במדינה.

החששות של סין לגבי אפגניסטן

מבחינה גיאוגרפית, סין מחוברת לאפגניסטן דרך מסדרון צר היוצר גבול בן 97 קילומטרים בלבד. אולם למרות החיבור הפיזי המצומצם, הקשר ההיסטורי בין סין לאפגניסטן נמשך מעל אלפיים שנה. לערים העתיקות של אפגניסטן כמו הֶרַאט וקאבול הייתה חשיבות אסטרטגית ומסחרית רבה בדרך המשי הסינית. אפגניסטן שימשה גם מרכז תעבורה חשוב להתפשטות הדתות מדרום־אסיה לסין, והן הבודהיזם והן האסלאם הועברו מדרום־אסיה ומהמזרח התיכון אל סין דרך אפגניסטן. הבודהיזם עבר מהודו העתיקה לסין דרך אפגניסטן במאה הראשונה, והנזיר הסיני הקדום שוֹאֵן דְּזַאֵנג יצא למסע צליינות מסין להודו דרך אפגניסטן בתחילת המאה השביעית, בחיפוש אחר כתבי הקודש של הבודהיזם. בספרו 'רשומות מהאזור המערבי' (da tang xi yu ji) תיעד שוֹאֵן דְּזַאֵנג את המראה האדיר של פסלי הבודהה הענקיים בעמק במיאן המפורסם באפגניסטן.¹ כמו כן, לסינים מוסלמים במערב־סין ולאפגנים מוסלמים יש מאפיינים משותפים רבים במונחים של תרבות, מנהגים ויישום מצוות דתיות.

משאבי האנרגיה באפגניסטן כוללים בעיקר גז טבעי ונפט. ביוני 2009 חתמו סין ואפגניסטן על מזכר הבנות לשיתוף פעולה בתחום המחצבים. ב־2007, במסגרת השקעה זרה משותפת בסך 4.4 מיליארד דולר זכו התאגידים הסיניים MCC (Metallurgical Cooperation of China) ו־JCCCL (Jiangxi Copper Corporation) במכרז לפיתוח מרבצי הנחושת בעֵינֶפ שבמחוז לוֹגֶר, מדרום־מזרח לקאבול. פרויקט עֵינֶפ כולל תחנת כוח תרמית, מפעל פוספטים לדישון ומתקנים תומכים כגון בתי ספר, בתי חולים ומסגדים. מחזור הבנייה תוכנן להימשך חמש שנים, בהשקעה כוללת של יותר מ־10 מיליארד דולר.² בשנת 2011 השיגו תאגיד הנפט הלאומי של סין (CNPC) וחברת הנפט והגז האפגנית Watan Oil and Gas את הזכויות לשלוש חלקות נפט באגן אֶמוֹ דְּרֶה, הנמצא במחוזות סְרָפּוֹל ופֶאֶרְיָאב בצפון־מערב אפגניסטן.³

שתי החברות השקיעו מעל 2.5 מיליארד דולר, ואגן אמו דָרְיָה היה לפרויקט הפקת הנפט הראשון באפגניסטן מאז 2001. בתום בנייתו צפוי הפרויקט להניב לממשלת אפגניסטן כמעט 7 מיליארד דולר על פני תקופה של 25 שנה. סין מאמינה ששני הפרויקטים הללו הם "שתי ההשקעות הזרות הגדולות ביותר שיהוו דוגמה ליחסי הידידות בין סין לאפגניסטן".⁴

סין מקווה גם לחזק את קשריה הכלכליים עם אפגניסטן, ומאמינה כי פיתוח כלכלי ייצב את הסדר הפוליטי במדינה.⁵ מאז הפלת ממשלת הטאליבאן ב־2001 השתתפה סין באופן פעיל בשיקום אפגניסטן. היא הסכימה לוותר על חוב אפגני והזרימה קרוב ל־200 מיליון דולר בכספי סיוע.⁶ סין גם תומכת בכמה פרויקטים חשובים של תשתיות באפגניסטן, כגון פרויקטים של השקיה בפרוואן, פרויקט הדרך המהירה בקונדוז (קרוב ל־232 קילומטרים), פרויקט בית החולים הממלכתי בקאבול, פרויקט הגדלת קיבולת רשת הכבישים בקאבול ובמחוזות השכנים ופרויקט הדרך המהירה מקאבול לג'אלאבאד. בשנת 2013, כדי להאיץ את הסחר הדו־צדדי בין שתי המדינות, החליטה סין להעניק ל־95 אחוזים מהיבוא מאפגניסטן מעמד של פטור ממכס.⁷ עד סוף 2015 חתמו חברות הבנייה הסיניות על חוזי בנייה בהיקף כולל של 898 מיליון דולר עם שותפים אפגניים, ואילו נפח הסחר הדו־צדדי הגיע ל־376 מיליון דולר.⁸

לוח 1: נפח המסחר בין סין לאפגניסטן, 2003–2014

שנה	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
נפח (במיליוני דולרים)	27	58	53	100	171	154	215	715	234	53469	58337	410

מקור: משרד המסחר הסיני (לשנים 2003–2009); הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של אפגניסטן (לשנת 2010); הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של סין (לשנים 2011–2014)

במשך זמן רב ראו מקבלי ההחלטות המדיניות הסינים באפגניסטן מדינת פריפריה, והקדישו לה תשומת לב אסטרטגית מועטה בלבד. היחסים עם אפגניסטן נתפסו כבעלי חשיבות משנית. אפגניסטן נעשתה עניין בעל "חשיבות אסטרטגית" עבור סין רק כאשר היא נתפסה או נתפסת כאיום ביטחוני ברור.⁹ לאחר פלישת ברית־המועצות לאפגניסטן ב־1980 תמכה סין בצורה פעילה בארגוני המורדים האפגניים שהתנגדו לצבא הסובייטי באפגניסטן. בעידן הנוכחי יש לסין שני חששות ביטחוניים מרכזיים ביחס לאפגניסטן: הראשון הוא גיאופוליטי – החשש שארצות־הברית תקים בסיסי קבע באפגניסטן, ומשם תוכל לאיים על האוכלוסייה המצטמצמת של מערב־סין.

החשש השני נוגע לטרור. לאחר הנסיגה הסובייטית והתפשטות הטאליבאן האסלאמי באפגניסטן בשנות התשעים, התעורר בסין החשש שעליית הטאליבאן תביא לתופעות הקצנה בשינג'יאנג – משכנם של רבים מבני המיעוט האויגורי המוסלמי. מחוז זה רגיש להשפעות טרור וקיצוניות מאפגניסטן, במיוחד לנוכח הפערים האתניים והתרבותיים בינו לבין אזורים מרכזיים בסין. על פי חוקרים סינים, ארגון ETIM (התנועה האסלאמית של מזרח-טורקיסטן) נתמך על ידי משטר הטאליבאן, והותר לו להקים מחנות אימונים באפגניסטן מאמצע שנות התשעים ועד 2001.¹⁰ טרוריסטים אויגורים המשוויכים לארגון תכננו גלים של מתקפות טרור בשינג'יאנג. במקביל התפשטו מתקפות טרור לערים מחוץ לשינג'יאנג ופגעו קשות ביציבות ובביטחון לא רק של מחוז זה, אלא של סין כולה.¹¹ חוקרים בסין מאמינים שכל עוד נמשכת מלחמת האזרחים, אפגניסטן תמשיך להיות מקום מפלט לטרוריסטים ולקיצונים, ומקור אפשרי לטרור שיגלוש לעבר שינג'יאנג וסין. על רקע זה גוברת חשיבותה של אפגניסטן לביטחון הלאומי של סין.

מדיניותה של סין כלפי אפגניסטן אחרי 2012

בייג'ין נוהגת זה שנים לשמור על פרופיל נמוך בנושא אפגניסטן, בעיקר משום שאין לסין השפעה גיאופוליטית במרכז-אסיה. מאז הודעתו של הנשיא אובמה התוכניות להסגת הכוחות האמריקאיים ב־2011, האיום הגיאופוליטי על סין מצד ארצות-הברית דעך בהתמדה. במקביל השיק הנשיא שי ג'ינפינג את מיזם 'חגורה אחת דרך אחת' ב־2013, בתקווה להמריץ סחר חדש וקישוריות בכל רחבי אסיה, וכן קישורים יבשתיים וימיים לאפריקה, למזרח התיכון ולאירופה.¹² לדברי הנשיא, "בעוד העוצמה הלאומית שלנו מתחזקת בהתמדה, סין תקבל על עצמה יותר אחריות בינלאומית ומחויבויות בינלאומיות. סין תרחיב את תרומתה לפיתוח שוחר שלום של האנושות".¹³ כחלק ממיזם 'חגורה אחת דרך אחת' ולאור נסיגת ארצות-הברית מאפגניסטן, סין מקווה שבאמצעות תפקידה התומך המיוחד היא תסייע לשמור על היציבות והביטחון באפגניסטן.

ראשית, מדיניות ממשלת סין מדגישה את האמון הפוליטי בין סין לאפגניסטן. לאחר עליית הנשיא שי לשלטון בסוף 2012 החלה ההנהגה החדשה של סין להפנות תשומת לב מדינית רבה יותר לאפגניסטן, ולחזק את הקשרים המדיניים עם הממשלה האפגנית במסגרת מיזם 'חגורה אחת דרך אחת'. ביולי 2014 מינתה סין את השגריר לשעבר סון יושי לשליח מיוחד לענייני אפגניסטן, שהצטרף לשליחים מיוחדים נוספים וביניהם שליחים לענייני קוריאה, לענייני אפריקה ולענייני המזרח התיכון. סין הייתה גם היעד הראשון לביקור רשמי של נשיא אפגניסטן אשרף גאני לאחר עלייתו לשלטון. בנובמבר 2014 ביקר השר החדש לביטחון ציבורי וחבר מועצת המדינה ג'ו שֶׁנְגֶקוֹן באפגניסטן, שם דן בשיתוף פעולה דו-צדדי בנושאים מדיניים

ומודיעיניים, במטרה לדכא את פעילויות הטרור. באותו חודש ביקר באפגניסטן גם סגן הרמטכ"ל של צבא השחרור העממי של סין (PLA), קי ג'יאנגו, כשליחו המיוחד של הנשיא שי ג'ינפינג. בפברואר 2016 ביקר באפגניסטן ראש המטות המשולבים של הנציבות הצבאית המרכזית, הגנרל פֶּאנג פֶּנגְחֻוּי. שלושת האישים הללו מקורבים מאוד לנשיא שי ג'ינפינג, וסדרת ביקורים כזו מצד אישים רמי-דרג מתחום הדיפלומטיה, הביטחון וההגנה מצביעה בברור על העלייה בחשיבות המדינית של אפגניסטן עבור סין.

שנית, באמצעות מתן סיוע לאפגניסטן ועידודה להצטרף לארגונים בינלאומיים מנסה סין לשמור על יציבות הממשלה במדינה. במהלך ועידה בינלאומית שנערכה בבֵּייג'ין באוקטובר 2014 כחלק מ'תהליך איסטנבול' (תהליך 'לב אסיה') הדגיש ראש ממשלת סין, לי קְצ'ֶ'יאנג, את "העידן החדש" ביחסי סין אפגניסטן, באמצעות הקמת "שותפות אסטרטגית וקואופרטיבית". בין השנים 2001 ל-2013 העניקה סין סיוע הומניטרי בהיקף של 250 מיליון דולר בקירוב, והכשירה מעל 1000 בעלי מקצוע. ב־2014 בלבד העניקה סין סיוע הומניטרי בהיקף של 75 מיליון דולר, והבטיחה לספק עוד 330 מיליון דולר במהלך שלוש השנים הבאות.¹⁴ סין גם הבטיחה להכשיר 3000 אנשי מקצוע אפגנים ולהעניק מלגות ל-500 סטודנטים אפגנים בשנים 2015 עד 2019, והיא משתתפת באופן פעיל בהכשרת כוח אדם מקצועי עבור אפגניסטן, בתקווה לשפר את יכולות המשילות שלה.¹⁵ במקביל, סין מזמינה קבוצות וארגונים אפגניים להשתתף בפעילויות תרבות שונות המתקיימות בסין. סין גם מציעה לצעירי אפגניסטן מלגות שונות ללימודים בסין.

מבחינה כלכלית, סין מבצעת השקעות כלכליות בשורה של מדינות וביניהן אפגניסטן, באמצעות ארגונים אזוריים שונים וארגונים בינלאומיים שהיא הקימה ומובילה. בנק השקעות התשתית האסייתי (AIIB), שנוסד רשמית ביוני 2015 בבֵּייג'ין בתמיכת 57 מדינות-חברות מייסדות ומשקיפות והון מניות רשום של 100 מיליארד דולר, נתפס בעיני סין ככלי מרכזי ל"רפורמה במערכת הבינלאומית הקיימת".¹⁶ במקביל ליוזמת AIIB הכריזה ממשלת סין בנובמבר 2014 על הקצבת 40 מיליארד דולר להקמת 'קרן דרך המשי' (SRF), שנועדה לתמוך במימון בניית מיזם 'חגורה אחת דרך אחת'. 'קרן דרך המשי' שונה מבנק AIIB בכך שהיא מאורגנת ומופעלת על ידי סין בלבד.

סין גם מעודדת את אפגניסטן להצטרף ל'ארגון שנגחאי לשיתוף פעולה' (SCO). ארגון זה הוקם ב־2001 והפך להתאגדות מדינית, כלכלית וצבאית שכוללת את סין, קזחסטן, קירגיזסטן, רוסיה, טג'יקיסטן ואוזבקיסטן. הארגון משמש מנגנון אזורי ללחימה בטרור, בבדלנות ובקיצוניות במרכז-אסיה. בוועידת SCO שהתקיימה בסין בדצמבר 2015 אמר ראש ממשלת סין לי קְצ'ֶ'יאנג למנכ"ל ממשלת אפגניסטן, עבדאללה עבדאללה: "אנו מאמינים שככל שנגדיל את מספר המדינות החברות,

המדינות המשקיפות והשותפות שלנו לדיאלוג... כך יתרחבו האפשרויות לפיתוחו של SCO".¹⁷

שלישית, סין מנסה לפעול כמתווכת בשיחות השלום בין הטאליבאן לממשלת אפגניסטן. סין תומכת בתהליך שלום שיהיה "תהליך בהובלה אפגנית ובאחריות אפגנית, החותר לשלום ולפיוס".¹⁸ סין מאמינה שהיא נמצאת בעמדה טובה כדי לפעול כמתווכת משום שהיא נהנית מתדמית מדינית טובה יחסית באפגניסטן, שכן היא מקדמת בעקביות מדיניות הדוגלת בהובלה אפגנית ובאחריות אפגנית, מכבדת את העצמאות ואת הריבונות של אפגניסטן ומפעילה יוזמות לקידום פיוס פוליטי. יתרה מכך, סין לא השתתפה במלחמת אפגניסטן בשנת 2001, לא עוררה את התנגדותה של סיעה פוליטית כלשהי באפגניסטן, ובאופן יחסי היא מקובלת על כל המפלגות במדינה.¹⁹ נקודה נוספת לטובתה של סין היא היחסים הטובים שהיא מקיימת הן עם ממשלת אפגניסטן והן עם ממשלת פקיסטן – שיש לה קשרים הדוקים עם הטאליבאן האפגני. סין מאמינה שהיא נמצאת בעמדה המקנה לה יתרון בזכות יכולתה להידבר עם כל הגורמים המרכזיים בשיחות השלום באפגניסטן.²⁰ ניתן לזהות את תחילת הקשרים בין סין לטאליבאן כבר בשנות התשעים,²¹ אולם סין החלה ליצור קשר רשמי עם הטאליבאן בנובמבר 2014 כאשר משלחת של הטאליבאן ברשות קארי דין מוחמד, העומד בראש סניף הטאליבאן בדוחה, הגיעה לסין כדי "לחלוק עם סין את עמדתה של האמירות האסלאמית".²² ביקור זה עלה בקנה אחד עם הביקור הרשמי שערך נשיא אפגניסטן אשרף גאני בסין. כדי לתווך במפגש הדו-צדדי בין ממשלת אפגניסטן לטאליבאן מנהלת סין יחסי שיתוף פעולה גם עם ארצות-הברית – המדינה החיונית ביותר בפתרון בעיית אפגניסטן. סין מקווה ליצור ולהוביל מנגנון בינלאומי ואזורי לשיחות שלום באפגניסטן. על פי השגריר סון יושי כולל המנגנון שמתכננת סין שני רכיבים: "האחד הוא השיחות בין סין, אפגניסטן ופקיסטן, והשני הוא קבוצה של מדינות אזוריות המכונות 'שש ועוד אחת', הכוללת את ארצות-הברית, רוסיה, סין, הודו, פקיסטן ואיראן, כאשר המדינה הנוספת היא אפגניסטן".²³

האתגרים של סין באפגניסטן

מאז 2012 תופסת אפגניסטן מקום בולט יותר ויותר במדיניות החוץ של סין, הן בשל צמיחת הטרור והקיצוניות באפגניסטן לאחר הנסיגה הצבאית של ארצות-הברית, והן בשל מיזם 'חגורה אחת דרך אחת', שמכתיב מתן עדיפות ליחסים עם השכנות ממערב בסדר היום של מדיניות החוץ הסינית. יחד עם זאת, סין עדיין נאבקת באתגרים כלכליים ומדיניים בכל הקשור לאפגניסטן.

מבחינה כלכלית, מיזם 'חגורה אחת דרך אחת' נאלץ להתמודד עם תחרות אזורית, שכן הוא אינו המסגרת האסטרטגית הראשונה שקידמו מעצמות-על כדי

לחבר את אפגניסטן עם העולם. ארצות-הברית פרסמה שני חוקים (חוק אסטרטגיית דרך המשי משנת 1999 וחוק באותו שם משנת 2005) כדי לסייע למדינות מרכז-אסיה ודרום-אסיה ובכללן ארמניה, אזרבייג'ן, גיאורגיה, קזחסטן, קירגיזסטן, טג'יקיסטן, טורקמניסטן ואוזבקיסטן "לבנות כלכלות משגשגות ומוכוונות שוק בברית-המועצות לשעבר", וכדי "לתמוך בעצמאות הכלכלית והמדינית של מדינות מרכז-אסיה ודרום-הקווקז מתוך הכרה בשינויים המדיניים והכלכליים באזורים אלה".²⁴ בשנת 2004 גם יפן הגדירה אסטרטגיה דיפלומטית לדרך המשי, שנשענת על יחסי החוץ עם אירו-אסיה ומכוונת לחזק את הקשרים המסחריים והעסקיים של יפן עם מדינות מרכז-אסיה ועבר-הקווקז. על פי יפן, 'דיפלומטיית דרך המשי' פירושה לעודד את היציבות המדינית, דמוקרטיזציה מדינית ואי-הפצת נשק גרעיני במדינות מרכז-אסיה ועבר-הקווקז. יפן ומדינות מרכז-אסיה הקימו ב-2004 מנגנון דיאלוג המכונה 'מרכז-אסיה + יפן', על מנת להגביר את האמון הפוליטי בין המדינות. מומחים סינים גורסים כי 'דיפלומטיית דרך המשי' ו'חוק אסטרטגיית דרך המשי' הם "ייחודיים", וכי הם נועדו "לצמצם את ההשפעה הכלכלית והמדינית של סין במרכז-אסיה".²⁵

מנגד, סביבה חברתית שלילית ואיומים ביטחוניים מציבים אתגרים להשקעה של סין באפגניסטן. בדומה להשקעות במדינות מתפתחות אחרות, גם כאן ההשקעות הסיניות מתמקדות לרוב במשאבים, והדבר מוביל לביקורת ולסיכונים. לדוגמה, חברות סיניות באפגניסטן היו נתונות לביקורת בנוגע לפרויקט עֵינֶפ שאינו רחוק מקאבול – שם נמצאים כמה מהמוצגים הבודהיסטיים העתיקים ביותר במרכז-אסיה. במסגרת פרויקט עֵינֶפ שנוהל בגיבוי של החברות הסיניות MCC ו-JCC נאלצו להרוס שרידים בודהיסטיים באזור ההפקה כדי להתחיל את בניית הפרויקט, והדבר עורר תגובות שליליות בתקשורת המערבית. הביקורת אילצה את המשקיעים הסינים לדחות את תאריך תחילת הפרויקט מספר פעמים.

מוצרים סיניים מחזקים את הקשרים הכלכליים בין סין לאפגניסטן מצד אחד, אך מנגד מזיקים לתדמית הסינית בעיני האוכלוסייה האפגנית, מכיוון שרבים מאמינים כי מוצרים סיניים, שהם זולים ואיכותיים יותר, גוזלים מקומות עבודה ממקומיים.²⁶ ממשלת אפגניסטן מצידה האשימה את החברות הסיניות בכך שהפרו את הבטחתן לבנות מסילת רכבת, ובמקום זאת רק ביצעו מחקר ישימות.²⁷ אלה, בצירוף עיכובים בפרויקטים סיניים באפגניסטן, יצרו חוסר ודאות לגבי הרווחים הכלכליים של החברות הסיניות באפגניסטן.

החברות הסיניות מתמודדות גם עם איומים ביטחוניים באפגניסטן. סין נצמדת לעיקרון של אי-התערבות בענייניה של מדינה אחרת, ולכן נמנעת משליחת כוחות צבאיים לתוך אפגניסטן כדי להגן על האינטרסים ועל האנשים שלה שם. ארגונים חמושים שונים תקפו את עֵינֶפ פעמים רבות במהלך השנים האחרונות. עקב

הנוכחות הדלה של אנשי הממשל המרכזי של אפגניסטן באגן אמו דריה, תאגיד CNPC אף נאלץ לשלם דמי חסות לשבטים מקומיים ולמיליציות שונות כדי לזכות בהגנה עבור העובדים הסינים והתשתיות שלו, ולאפשר לחברה לפעול בסביבה בטוחה יחסית.

בהיבט הביטחוני, תפקידה של סין באפגניסטן עודנו שולי, והתפקיד התומך שהגדירה לעצמה כלל אינו מספיק כדי לגשר על הפער בין ממשלת אפגניסטן לבין הטאליבאן. בהיבט הדיפלומטי, תפקידה התומך של סין מקשה עליה להוביל את תהליך השלום באפגניסטן. סין נשענת במידה רבה על סיועה של פקיסטן במפגשים בין ממשלת אפגניסטן לטאליבאן. הכינוי של פקיסטן בסין הוא "ידידה לעת צרה". לאור קרבה זו, סין מאמינה שיש ביכולתה להפעיל את השפעתה על פקיסטן יותר ממדינות אחרות. עם זאת, באופן אירוני, דווקא יחסיה הסבוכים של פקיסטן עם הטאליבאן הם אלו שתורמים לאי-היציבות הנוכחית באפגניסטן. האינטרסים הספציפיים של פקיסטן באפגניסטן, ובמיוחד היריבות הגיאופוליטית עם הודו ויחסיה המיוחדים עם הטאליבאן, עלולים לגרום לכך שמאמציה הדיפלומטיים של סין יהיו לשווא, וכשעושים רק את מחצית העבודה, קשה לראות שיפור בתוצאות. ברמה האקדמית, חסר לסין ידע על אפגניסטן. למרות שמספר המחקרים האקדמיים על אפגניסטן עלה בצורה חדה אחרי 2001 ובעיקר אחרי ה-11 בספטמבר, רוב המחקרים האקדמיים בסין מנתחים את אפגניסטן במסגרת של תיאוריות יחסים בינלאומיים או מנקודת מבט של תחרות בין מעצמות, ורק מיעוטם מתמקד במצב הפנימי במדינה, בסוגיות המדיניות או בהיסטוריה (לוח 2). "באופן כללי, החוקרים הסינים החלו לחקור את אפגניסטן רק כאשר זו החלה לאיים על סין, בין אם בצורה קונוונציונלית ובין אם בלתי קונוונציונלית".²⁸

לוח 2 אפגניסטן בסין: מאמרים אקדמיים (2001–2014)

2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	
113	125	112	103	134	112	66	48	46	32	41	49	225	103	מספר הפעמים שהמילה "אפגניסטן" הופיעה בכותרת
52	44	40	32	32	27	16	5	6	4	2	4	17	6	מספר הפעמים שהמילה "אפגניסטן" הופיעה במילות המפתח
9	6	1	0	1	3	2	0	0	1	0	0	0	0	התמקדות בסוגיות פנים באפגניסטן

מקור: הנתונים עובדו על ידי המחבר מאתר www.cnki.net

סיכום

סין מעוניינת ביציבות לטווח ארוך באפגניסטן. בעקבות מיזם 'חגורה אחת דרך אחת' החלה סין להשקיע יותר יתרות מטבע חוץ באפגניסטן כדי לחזק את הקשרים הכלכליים בין שתי המדינות. במקביל, עם נסיגת הכוחות האמריקאיים מאפגניסטן, קיים חשש ממשי להידרדרות המצב הביטחוני במדינה. סין חוששת שאי-יציבות באפגניסטן תערער את שינג'יאנג, ומבקשת להגן על אנשיה ועל האינטרסים הכלכליים שלה באפגניסטן. באמצעות מאמצים דיפלומטיים, כלכליים ומדיניים הצליחה הממשלה הסינית בהנהגתו של שי ג'ינפינג לסייע בהבטחת האינטרסים ארוכי-הטווח שלה באפגניסטן.

הטיעון כי סין תמלא את החלל המעצמתי שנפער עם נסיגת ארצות-הברית לוקה במידה רבה בחסר. למרות שהשפעתה המדינית והאסטרטגית של סין באפגניסטן עלתה במידה משמעותית אחרי 2012, היא עדיין מוגבלת. סין מקווה לפעול בשיתוף עם ארגונים בינלאומיים שונים כגון 'ארגון שנגחאי לשיתוף פעולה' (SCO) ומעצמות אזוריות ועולמיות כגון ארצות-הברית, פקיסטן, הודו, איראן ורוסיה, כדי להאיץ את תהליך השלום באפגניסטן ולעודד יציבות. עם זאת נותרה השאלה – האם בעקבות מיזם 'חגורה אחת דרך אחת' והוואקום הביטחוני לאחר נסיגת ארצות-הברית מאפגניסטן, יספיקו המעורבות המוגבלת של בייג'ין ותפקידה התומך באפגניסטן כדי להגן על האינטרסים הכלכליים של סין, ולמנוע גלישה של טרור וקיצוניות מאפגניסטן.

הערות:

- 1 פסלי בודהה בעמק באמיאן נהרסו על ידי הטאליבאן במארכ 2001.
- 2 לנוכח המצב הביטחוני הגרוע, הושעתה ההשקעה הסינית בפרויקט עִינֶב באוגוסט 2013.
- 3 Erica S. Downs, "China Buys into Afghanistan," *SAIS Review* 32, no. 2 (2012), p. 65.
- 4 Spogmai interviews with China's ambassador Xu Feihong, Embassy of the People's Republic of China in the Islamic Republic of Afghanistan, March 22, 2013, <http://af.china-embassy.org/eng/dsxx/remarks/t991637.htm>
- 5 Chen Qian, "The Reconstruction of Afghanistan and China's One Belt One Road," *China Youth*, November 29, 2014, p. 4.
- 6 "Speech by Premier Li Keqiang at Fourth Ministerial Conference of Istanbul Process on Afghanistan," *Xinhua News*, October 31, 2014, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-10/31/c_133757532.htm
- 7 "China will Afford Zero Tariff Status to 95 percent of Afghan Imports," *Ministry of Commerce of People's Republic of China*, October 15, 2012.
- 8 "Brief Introduction to China-Afghanistan Economic Cooperation," *Ministry of Commerce of People's Republic of China*, February 2, 2016.

- 9 Andrew Small, "China, the United States, and the Question of Afghanistan," *Afghanistan Analysis Network*, March 18, 2015, http://www.uscc.gov/sites/default/files/Small%20Testimony_3.18.15.pdf
- 10 לדוגמה, פרופ' מא לירונג מגדירה את היחסים בין הטאליבאן לארגון הטרור ETIM כ"דו-קיום" (גונג-שנג). ראו: Ma Lirong, "The Middle East Factors in Xinjiang-related Terrorism Incidents and International Cooperation against Terrorism," *Arab World Studies* 1 (January 2015), pp. 24-25.
- 11 לדוגמה, מתקפות טרור שתכננו וביצעו קיצונים אסלאמיסטים אויגורים בכיכר טיאנגמן בבייג'ין באוקטובר 2013 וגרמו ליותר מ-40 נפגעים, ובתחנת הרכבת בקונמינג בדרום-מערב סין במארס 2014, שם היו מעל 130 נפגעים.
- 12 Wu Sike, "The Strategic Docking between China and Middle East Countries under the 'Belt and Road' Framework," *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 9, no. 4 (2015): pp. 1-13. Wu Sike was China's Special Envoy on Middle East Affairs from 2009 to 2014.
- 13 "Xi Jinping: China should Shoulder more International Responsibility and Undertake more Obligations," *China News*, March 19, 2013, http://news.china.com.cn/txt/2013-03/19/content_28293716.htm
- 14 Wang Jin, "What to Make of China's Latest Meeting with the Taliban," *The Diplomat*, August 5, 2016, <http://thediplomat.com/2016/08/what-to-make-of-chinas-latest-meeting-with-the-taliban>
- 15 He Jie, "On China's Assistance to Afghanistan," *International Information* No.3, 2016, p. 2.
- 16 Sun Yiran, "AIIB, One Belt One Road, and China's Perception of International Order," *Chinese Journal of Foreign Policy Review* 1 (2006), pp. 24-46; Wang Da and Xiang Weixing, "The Global Financial Governance of AIIB its challenges to China," *Chinese Journal of International Review* 5 (2015), pp. 71-81.
- 17 "Premier Li Keqiang Meets SCO Counterparts," *CCTV News*, December 16, 2015, <http://english.cntv.cn/2015/12/16/VIDE1450216080647756.shtml>
- 18 "Foreign Ministry Spokesperson Hong Lei's Regular Press Conference on January 6, 2015," Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, January 6, 2015, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2511_665403/t1225965.shtml
- 19 Wang Jin, "What to Make of China's Latest Meeting with the Taliban."
- 20 Zhao Huasheng, "Afghanistan and China's New Neighbourhood Diplomacy," *International Affairs*, 92, no 4 (2016), pp. 894.
- 21 בראשית ימי שלטון הטאליבאן באפגניסטן קיוותה סין לפתח קשרים עם ממשל הטאליבאן וניסתה לקבל את הבטחתו שלא יסייע לארגון הטרור ETIM או לארגוני אסלאם קיצוניים אחרים ששמו למטרה לפגוע בסין, ולא יתמוך בהם. בתמורה הבטיחה סין להכיר בלגיטימיות של ממשל הטאליבאן ולגבות אותה בארגונים בינלאומיים שונים כגון האו"ם. שגריר סין לפקיסטן, לו שולין, הפך לנציג הבכיר הראשון של מדינה לא מוסלמית שנפגש עם מולה עומאר, אם כי הפגישה הניבה מעט מאוד תוצאות. בעקבות זאת הרחיקה עצמה סין ממשטר הטאליבאן וניתקה קשרים עם אפגניסטן.

- "Afghan Taliban Delegation Visited China Recently," *The News International*, January 22, 2015, <https://www.thenews.com.pk/print/10080-afghan-taliban-delegation-visited-china-recently#>
- Ahmed Rashid, "Can China Bring Peace to Afghanistan?" *BBC*, December 1, 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-30273431>
- Silk Road Strategy Act of 1999, Capitol Words, August 5, 1999, <https://www.govtrack.us/congress/bills/106/hr1152>
- "Afghanistan and One Belt One Road: Regional Competition and Challenges," *Chinese Journal of West Asia and Africa* 2 (2016), p. 22.
- Zhu Yongbiao, "China's Policy to Afghanistan after US withdrawal," *South Asia Studies* 1 (2016), p. 86.
- Alexander Petersen, "China's Strategy in Afghanistan," *The Atlantic*, May 21, 2013, <http://www.theatlantic.com/china/archive/2013/05/chinas-strategy-in-afghanistan/276052/>
- Zhu Yongbiao, "China's policy to Afghanistan after US withdrawal," p. 79.